

միատեղումը երևանի պետական թանգարան-
ինն մեջ — միայն կարող են հավերժացնել
անոր անբաժան հիշատակը և հիմնիցները

իր ազնիվ հոգին, որ կհախեր մեր վերև,
ծվ այդ կրկն անասման վշտերու միակ
սիրտիանքը:

Հայ ժողովրդի տաղանդավոր գավակ
Սարգիս Խաչատրյանի րոզած արժեքավոր
գործերը ժառանգությունն են կազմում ուր
հայ ժողովրդի և ողբես այդպիսին պետք է
մաս կազմեն հայ արվեստի ոսկե փուլը:
Եվրոպայի ու Ամերիկայի բեմերի Առաջ-
նորդների և փառիգահայ ու ամերիկամայ
առաջադեմ կազմակերպությունների պար-

տականությունն է հավաքել անվանի եկա-
րիչ Ս. Խաչատրյանի եվրոպայում ու Ամե-
րիկայում փոխված բարձրարվեստ գործերը
և կենտրոնացնել այդպիսիք Սովետական
Հայաստանում: Այսպիսով մենք կատարած
կլինենք մեծ արվեստագետի՝ իր գործերը
հայ ժողովրդի սեփականությունը դարձնելու
փափագը:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամերիկյան «Թայմզ» շաբաթաթերթը գո-
վեստով կիսուսի Արամ Խաչատրյանի
«Գայիանեն» պալեթի մասին ու կգրեք. —

Խաչատրյանի «Գայիանեն» պալեթ —
սյուիթը Նյու-Յորքի «Ֆիլադելֆիան» սենթրի
Օրերթերը — ին կողմն նվազում է առաջնոր-
դությամբ էֆրեմ Քուրցի: Այս գործը իր
հաճախող ուժգնությամբ և հեղատաշու-
թյամբ կներկայացնեն սովետ հավաքական
ազարակի կյանքը: Հայկական պարերու
ուժգին ուրիշով այս գեղեցիկ գործը 43-
ամյա սովետահայ Արամ Խաչատրյանի
հեղինակությունն է և 1942-ին Ստալինյան
մրցանակի արժանացած:

«Գայիանեն» երեք սկավառակի վրա առ-
նված է շատ հաջող կերպով:

Հանրահռչակ որմանկարիչ Սարգիս Խա-
չատրյանի մահը (Բարիկ) սուգի մատ-
նած է ամերիկահայերը: Ամերիկյան թեր-
թերը, ինչպես «Նյու-Յորք Թայմզ» և «Հե-
րալդ Տրիբյուն» հրատարակած են ողբա-
յալին նկարն ու կենսագրական գիծերը, նշե-
լով թե «Գեղարվեստի աշխարհը կորսնցույց
մեծ է մեզ: Խաչատրյան, ինչո՞նքի ասպի-
տության, պատվակալ քաղաքացիության
տիտղոսներ ունեցող տիեզերահռչակ որմա-
նկարիչին հոգեհանգիստը կատարված է
Նյու-Յորքի Ս. Խաչ եկեղեցիին մեջ: Արարո-
ղության ներկա գտնված են նաև Սովետ
ղեկավարության բարձր պաշտոնատար Լո-

մաքին և տիկինը: Պարտական ղեկավար-
տան ավագանին, Հնդկական կառավարու-
թյան ներկայացուցիչ Տոթթ. Քուսայամի և
տիկինը՝ ազգային տարազով, ինչպես նաև
բազմաթիվ օտար արվեստագետներ, նկա-
րիչներ, քանդակագործներ:

Քարոզած է Տիրալը Արքեպիսկոպոս և
նշած արվեստագետի անմահությունը: Ամե-
րիկայի Առաջնորդը անգլերեն թարգմանած
է քարոզը: Հանգուցյալ նկարիչին տիկի-
նը՝ Վալա Բարիկ պիտի դա ամուսնույն
գործերը ցուցադրելու համար Լոնդոնի մեջ:

Փարիզի մեջ լույս տեսավ հանգուցյալ
փրոֆ Ն. Ադոնցի ֆրանսերեն վերին աստի-
ճանի շահեկան մեկ գործը՝ ԻՄՔՈՒՄՐ ՏՄՐ-
ՄՆՆի (Հայաստանի պատմությունը) հրա-
տարակությամբ Հ. Բ. Բ. Միության Միկ-
րոնյան հիմնադրամի:

Մեր հմուտ և տաղանդավոր գիտնական-
ներեն օր. Սիրարդի Տեր-Ներսիսյանի եր-
կասիրած ԱՐՄՆՆԻԱ ԷՆՏ ՏԶՐ ՊԵՋԱՆԹԻՆ
ԷՄՐԱՅՐ (Հայաստան և Բյուզանդական
կայսրությունը) անգլերեն գիրքը, հրատա-
րակվելուն նույնպես Միկրոնյան հիմնա-
դրամի, սպառած ըլլալով, երկրորդ տա-
գրության ձեռնարկվեց և քիչ ատենին հրա-
պարակ պիտի հանվի Հաղվերտ Եյունիվեր-
սիթի փրեսի կողմից:

(«Սփրառ», քիվ 2917)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՑԱՆՔԸ ԱՆԴՐ-ՀՈՐԴԱՆՆԻ ՄԵՋ

«Միտքիւն»-ը հաղորդում է. —

Անդր-հորդանանի հայ դպրոցը բաղկա-
ցած է մոտավորապես 200 ընտանիքի,
որում 130 ընտանիքը կենակի Ամմանի,
17-ը՝ Քերեթի, 9-ը՝ Ուսիյաթայի, 8-ը՝ Զար-

թայի, 5-ը՝ Իրպիթի, 5-ը՝ Աճլունի, 5-ը՝ Սալ-
թի մեջ, իսկ մնացյալներն ալ ցրված են
երկրի զանազան կողմերը:

Քերեթի դպրոցը կազմված է ամբողջու-

լամբ մանր արհեստավորներին: Կա մասնավարտեղ մը և Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճյուղ մը՝ հիմնված 1941-ին: Քերերի աղալին գործերը և մանկապարտեղի պատասխանատվությունը կվարեն սիրված աղալին տոճը: Դանիել Նիկոնյան:

Ռբելյֆայի գաղութն ամբողջությամբ զաղկացած է պարտիզականներ: Հաս ալ կա զարոյց մը, մատուտ մը և Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճյուղ մը՝ հիմնված 1936-ին: Այս երկու գաղութին մանկապարտեղներն ալ տանեկան նպաստ կստանան Հ. Բ. Ը. Միութեան:

Զարբայի գաղութը բաղկացած է մեծ մասամբ զինվորներին, որոնք մեծ մասամբ կմտնալեն «Անդր-Հորդանանի Սահմանապահ Ուժ»-ին մեջ: Ասոնց մեջ կան երկու ազգայիններ կարեւոր պաշտոններով. հարյուրապետներ Գրիգոր Սուլթանյան և Տիրան Պոտոսյան:

Իրալիթի, Մալթի և Աճլունի հայերը իրենց գործերուն բերումով հաստատված են այդ վայրերը ու կզբաղին արհեստներով, ջադացապանությամբ և պարտիզականությամբ: Ամմանի հայկական գաղութը կաղմված է մեծ մասամբ մանր առևտրականներ և արհեստավորներ: Կան նաև կառավարական և զինվորական պաշտոնյաներ, որոնց ամենեն կարեւոր դիրքը կզբաղեն Տիրա Մամա Նարոթյունյան, որ Ամմանի բրիտանական զինուորին տնօրէնն է:

ՆԱԽԱԿ ԼՈՒՐԵՐ ՈՒՐՈՒԿԱԾՅԵՆ

«Նիւրաւա»-ը հաղորդում է.—

Ուրուվա դանվող հայոց թիւն է 5500—6000 անձ: Ասոնց մեծամասնությունը մարաշիներ են, հետո կուգան ազնեհերցիներ, ամանուսցիներ, այնթափցիներ, կեսարացիներ:

Հինէն 15—20 տարեի ի վեր հոս գտնվող ներք կրցած են չարաչար աշխատանքի փոխարեն նյութական տեր դառնալ: Շատերն ունին իրենց սեփական տունները ու քիչ թե շատ ֆիդիքապես լավ կլանք մը կապրին: Բայց դժբախտաբար «Ճերմակ ջարդ»-ի ենթակա է բոլոր գաղութը: Սուլթաններուն չըրածը առ երկրները պիտի ընեն՝ ձուլել:

ՆԱՄԱԿ ՏԻԱՐՊԱԳՐԵՆ

«Արաւս»-ը հաղորդում է.—

Տիրապագրերն 10 նոյեմբեր թվականով կգրեն մեղի:

«Պոլսո Պատրիարքարանի կողմէն դրկված

նականդեսպանատան Ա քարտուղարն է ու: միենույն առեւն պարտաճանաչ և ազնիվ ազգային:

Գաղութն ունի իր նախակրթարանը (Հեթումյան Ազգային Վարժարան) և Ս. Աստուածածին Մատուտ մը, որոնք բացված են 1929-ին ու հաստատու պահված գաղութին կարգ մը հայրենասեր ազգայիններու, մասնավորաբար սիրված ազգային Տիրա Սերոբ Անթիքաճյանի ջանքերով և զոհողություններով: Դպրոցի աշակերտության ներկա տարեշրջանի թիւն է 98, ուսուցչական կազմը 6: Դպրոցին տեսչությունը կվարի Անդր-Հորդանանի հայոց հոգևոր հովիվ Կորյուն վարդապետ Մանվելյան:

Տեղիւյս ազգային և դպրոցական գործերով զբաղվելու համար կաղմված է տեղական հորհուրդ մը բաղկացած 7 անձեր, որոնք կզբաղին նաև եկեղեցիի պետքերով ու առհասարակ կկառավարեն ազգային կյանքը:

Գաղութին մեջ կա նաև Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճյուղ մը՝ 50 անդամներով, հիմնված 1941-ին: Առեւնապետն է Տիրա Սերոբ Անթիքաճյան. մասնաճյուղը կաղմված է նգիպտոսի Կեդրոնական Հանձնաժողովին ու կզործն անոր հրահանգներուն համեմատ: Այժմ մասնաճյուղը կապտառատի կազմակերպել ներգաղթի նվիրահամարներ:

Լույ մարդը նոր սերունդը: 20—33 տարի ետքը դժվար պիտի ըլլա նոր սերունդին հայ ըլլալը ընդունել տալ: Լեզուեն և հայ զգացումեն ալ գտրկ է հիմակվին նոր սերունդը: Սպաններեն ուրիշ լեզու չեն խոսիր և այն կտրվեցնեն իրենց զավակներուն:

Դժբախտաբար կան ծնողներ, որոնք խաբվելով իրենց հաբատութենէն, չեն մտածեր ազատել իրենց սերունդը ու տատարներ կմանն դեպի հայրենիքը: Բայց և այնպէս ազգութիւն կեսը արձանագրված է և դեռ ալ կշարունակվի արձանագրությունը: Անմենքն անհամբեր կսպասեն ներգաղթին, որ տեղի պիտի ունենա 1947-ին:

Ս. Միւտունը հասավ և այդ առթիւ հանդիսավոր արարողություն կատարվեցավ տեղիւյս հոգևոր հովիվ Արթ. Տ. Արսեն քնն:

Մովսեսյանի կողմն, սարկավազությունը Պ. Հակոբ Գևորգյանի: Ներկա էին խուռն բազմություն և օտարազգի քրիստոնիսներ: Տեղ-մուշտակ և օտարազգի մեջ տեղի ունեցավ նաև ինչպես եկեղեցիին մեջ տեղի ունեցավ նաև մկրտությունը հինգ շափահաս երիտասարդ-ներու, որոնք գուրկ մնացած էին այդ հոգե-ներու, որոնք գուրկ մնացած էին այդ հոգե-ներու վոր խորհուրդին, զանազան զավառներու մեջ ըլլալով և եկեղեցի ու քահանա շուն-նայնուն պատճառով: Հիշյալներն իրենց հայրենասիրական պարտականությունը կա-տարելու համար եկած էին Տիարպազը: Անոնցմէ երեքը Մալաթիայի Տերենտե գյու-

ղեն են, մեկը Գալսերիի Բունար Պաշեն, մյուսն ալ Սեբաստիո կողմերեն: Մեր հոգե-վոր հովիվը Ս. Պատարագեն հետո մկրտեց զանոնք, ի ներկայության խուռն բազմու-թյան: Մկրտողները ծոմ պահած ըլլալով խոստովանեցան և հաղորդվեցան: Հետո հոգևոր հովիվը հասկցուց անոնց մկրտու-թյան և հաղորդության նշանակությունը, որ-րով մեծապէս զոհ մնացին Հոգւովն Սրբո զորութիւնն ստացած ըլլալուն և փառք տվին Աստուծո՝ արժանացած ըլլալուն հա-մար անոր շնորհներուն:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՀԱՅԵՐԸ

«Լաթեր»-ը հաղորդում է.—

Քիչ է թիվը Պելկրատի հայության: Անոնք ունին զեղեցիկ կահավորումով, դաշնակով և բազմաթիվ գրքերով Հայկական տուն մը, որ ներկայիս կծառայէ որպէս ապաստա-

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Վերջերս, Մայր Աթոռ Նիկոպոլի Թեմին Հայրապետական լիազոր պատվիրակ Տ. Ար-տավազը Արքեպիսկոպոս Սյուրմեյան, Հո-լանտային խնդրանք ստացած էր, որպէսզի այցելու քահանա մը զրկվեր հոն: Տ. Պետրոս հայրը նույն միջոցին պաշտոնով Պելճիքա դանվելով, Նորին Սրբազնութիւնն անմի-ջապէս հրահանգեց Տեր հոր, որպէսզի իր պաշտոնին կատարումէն ետքը անցնի Հո-լանտա, այցելէ գաղտնիքն ու վերադարձին ներկայացնէ ընդարձակ տեղեկագիր մը: Կու-տանք տեղեկագրին շահեկան մասերը.—

«Ամսօրնոս գտնված միջոցին, առաջին օրն իսկ, այցելեցի նախկին հայ մատուղը, որ այժմ կաթովիկ աղջկանց վարժարան մըն է: Տեսչուհին շատ հարգանքով ընդունեց և առաջնորդեց զիս: Դժբախտաբար արտաքին և ներքին դուռներուն վրայի արձանագրու-թիւններն զատ ոչինչ կա հայկական, խո-րանն ու սեղանը քակված են և դասարան-ներու վերածված: Տեսչուհին հայտնեց, թէ քանի մը տարիներ առաջ, գործավորները նկուղին մեջ աշխատած ատեն, երևան հա-նած են դրացի մը ու սարսափած... անմի-ջապէս դառած են: Ըստ տեսչուհին հաստա-տումին, քովի շատ մը տուններուն վրա դեռ կան նստիկ փորագրված սկիհ և նշխար՝ որ-րոնք հայկական տուններ եղած են: Դժբախ-տաբար չկրցաւ այդ նշաններն հատ մը իսկ գտնել: Սրեք տարբեր ձևերով դուռները լու-սանկարիւ տվի: Նույնպէս այցելեցի Ամսօրնոսի Մատենադարանը, որ կգտնվի քավական թիով, Ամսօրնոսում և այլ տեղեր

րան դուռն են հասնող հայության: Այժմ հիշքեր կթափվին կազմելու Հայկական Միություն մը, որ պիտի փոխարինէ նա-խորդը, որն այսօր գոյութիւն չունի:

տպված, հնազույն գրքերու ճոխ հավաքածո մը: Օր, էլիզ Գինեպալույան, ամենայն ազ-նըրկութեամբ հոլանտական լեզվով անոնց դասավորումը կկատարէ: Այս հավաքածոն նախկին հայկական մատուղին մատենադա-րանն աճուրդով գնված է, եկեղեցիին պարտքը թեթեւեղութեամբ համար, երբ հա-յազորդը իր անկման հետին շրջանին հա-սած էր:

Էջան այցելութեան միջոցին հյուրասիր-վեցա Փրոֆ. Տոքտ. Ա. Գամբանի և իր օգնական Աբբա ժողովի ժանսընի կողմի: Մեծանուն տոքտորին հետ ծանոթացած էի քանի մը ամիսներ առաջ, երբ Լոնտոն կգտ-նըվեի: Այս ազնիվ հայաստի գիտնականին պաշտոնը կկոչվի քոնսերվատիւն որ լ'էնս-թիթիւ Նեքերանտե փոռ լա Փոռ Օռիան Անթիք: Երկար ժամանակ մնացած է Մոտա-վոր Արեւելք և մասնակցած է Պողազ Քեռի պեղումներուն: Միևնույն ատեն իրենց հրա-տարակած հանդեսին խմբագիրն է: Իր ա-ռաջնորդութեամբ այցելեցի համալսարանին մատենադարանը, որ կգտնվի հին արժեքա-վոր հայերեն ձեռագիրներու ընտիր հավաքա-ծո մը քակական թիով, նաև Ամսօրնոսում տպված առաջին Աստուածաշունչը: Մատե-նադարանապետը հպարտ էր, որ հաջողած էին զանոնք պահել գաղտնի տեղ մը, գերմա-նական գրավումն փրկելու համար:

Քաղած տեղեկութիւններու համաձայն, Հոլանտայի հայոց վիճակը շատ աղէկ է, թեև իրենք կզանգատին հրապարակին կա-յունութեան համար: Նույնը լսած եմ Անգլիա,

Պեղծիքս և Փարիզ, որով գործառնութիւնաց կայունութիւնը ընդհանուր է: Հոլանտական կառավարութիւն խնամքով, ճապոնացիոց կողմն արգելափակված հայերուն մեկ մասը Ճապոնիայն Հոլանտա փոխադրված է, ուր կտանան բավարար նպատ. թեև զո՞հ են իրենց վիճակեն, բայց ամենքն ալ կփափաքին վերադառնալ Ճապոն:

Հոլանտայի հայ դադուքը գրեթե ազգային կյանքն անտեղյակ է: Տան-Հաակ (Լա-Հեյ) -ի մեջ հանդիպեցա Պ. Ծերահայտին, որ միակն է, որ կտանա հայերեն թերթ. հայերեն գրքեր ունեցողներ շատ քիչ են: Դո՞ժբախտաբար օտար-խառն ամուսնութիւններ շատ եղած են: Գինեպանչան եղբայրները գտվելի են. ասոնց կիները լայ հայերեն կտանին: Ճապոնի ենկած հայերը, հին թեւոր, ընդհանրապես հոլանտերեն կխոսին, նույնիսկ շատերը բոլորովին մոռցած են հայերենը: Փրոֆ. Գալստին (Գալստյան) Ճապոն ծնված Նոր-Զուլայեցի մը, Ամսթերտամի համալսարանի դասախոս է Արեւելքի և Մայրագույն Արեւելքի արվեստի և գիտութիւնաց, մեծ գիտնական մը, պարծանք հայութիւն, դժբախտաբար բառ մը հայերեն չի խոսիր:

Մասնաւոր գովասանքի արժանի է պ. Գառնիկ Նիքոլասը, որ Ճապոնի գալին ի վեր հայկական կյանք ու շարժում ստեղծած է զադուքին մեջ, հակառակ անոր, որ գրեթե հայկական կրթութիւն ստացած չէ ան: Ութրեխտ հաստատված Պ. Ալեքս Հակոբյան ընդհանուրին հարգանքը կ'աւելցի՝ պատերազմի միջոցին իր մատուցած ծառայութիւնաց համար, ըլլալով դիմադրական ուժերու կազմակերպիչ և առաջնորդ: Անգլիական և հոլանդական կառավարութիւններեն զատ, ան արժանա-

ցած է թաղուհիին մասնաւոր և անձնական շնորհավորութիւններուն ու զնահատանքին: Կատարեցի միայն երեք մկրտութիւններ և դերեղմանօրհներ մը. կան ուրիշ մկրտվելիքներ, ինչպես նաև պսակվելիքներ, բայց զդուլութիւնը պետք է մոռենալ, ժամանակի ընթացքին միայն կարելի է համոզում գոյացնել, համակրութիւն ստեղծելով և մեր կեկղեցիով մասին պետք եղած ծանոթութիւններ և լուսաբանութիւններ տալով անոնց: Այցելութիւնս ընթացքին, ինծի հանդեպ ցույց տրված ընդունելութիւնն զատելով, կեզրակացնեմ թե այս առաջին շփումը ազգակրոնական մեծ ապավորութիւն ձգեց զադուքին վրա: Զգլած իր բախտին, անդեկ նավու մը պես կտատանվելի մոռացութիւն և անտարբերութիւն օվկիանոսի վրա: Ցավով հայտնեցին թե ցարդ ոչ ոք պատրաստված էր իրենցմով, ու մեծ հույս ունին որ, հետ այսու, Փարիզի կեդրոնը պիտի չլքն գիրենք:

Հոլանտայի հայութիւն, հին թեւոր, ցանկը հետեւայն է՝ Ամսթերտամ 28 անձ, որոնց 6-ը հայացած հոլանտացի են: Հիլվերսում 5 անձ, Ութրեխտ 2 անձ, Գրոնինկէն 1, Լեյտն 2, Տեն-Հաակ (Լա-Հեյ) 27, որոնց մեկը հայացած հոլանտացի է, Հաուիւմ 4 անձ, Մասսթրիխթ 7, շարժական 2 անձ, ընդհանուր գումար 78 անձ, որոնց 7-ը հայացած հոլանտացի են:

Որպեւզի զադուքն իր այս անկերպարան վիճակին դուրս գա, կազմեցի «Առեւմտ Մարդութիւն մարմին» մը, բաղկացած հիար Սիմոն Միքայելի՝ նախագահ, հիար Կարապետ Գինեպանչանի՝ քարտուղար, հիար Գարրիել Իփեքճյանի՝ գանձապահ:

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՎՈՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԴԻՎԱՆ

(Արեւմտեմ) Թիվ 85, Փարիզ)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԱՅ ԱՐՎԵՍՏԱԳԻՏՈՒՇԻՆԵՐ ՊՈԽԲՐԵՇԻ ՍԵՃ

«Արաբ»-ը հաղորդում է. —

Պուրեքի ալեկած են խորհրդահայ երկու արվեստագիտուհիներ՝ Քնարիկ Գրիգորյան և Սեդա Սարգսյան: Այս վերջինը Պուրեքի պետական օբերային մեջ ստանձնած է «Պարսկահայրանի շատրվանը» նշանաւոր պալեթին գլխավոր դերը. ներկա եղած են վարչապետը, դեսպաններ, ուսմեն և հայ

արվեստագետներ: Անուանի երգչուհի Քնարիկ Գրիգորյանի մասնակցութիւնը ալ կրկնված է Չայկովսկիի «Ճվգնի Օնեգին» օբերան, որուն մեջ հիշյալն ստանձնած է Տաւրիանայի դերը, մեծ հաջողութիւնը:

Ռուսներն մամուլը գովաբանական տողեր նվիրած է հիշյալներին:

